

یادداشت تاریخی

تردید هایی درباره یک سند تاریخی آیا «کارنامه اردشیر بابکان» منشور حکومت داری است؟

رودسری – کارنامه اردشیر بابکان، ظاهراً یکی از معدود متن‌های تاریخی است که از دوران باستان، تا امروز باقی مانده است. البته خدایان‌نامه‌ها که در برگیرنده اطلاعاتی

تاریخی درباره دوره ساسانی و حتی پیش از آن هستند، کم نبوده‌اند، اما در طول تاریخ، به تدریج وبه دلیل عدم اقبال مورخان به دانستن محتوای آن‌ها به فراموشی سپرده شده‌و از بین رفته‌است. حکیم ابوالقاسم فردوسی برای تدوین محتوای شاهنامه، از این خداینامه‌ها بهره بر دو حتی نقل است که برای یافتن برخی مستندات، به سیستان سفر کرد و با موبد آتشکده «کرکوی» در سیستان، دیداری داشت و اطلاعاتی دریافت کرد. کارنامه اردشیر بابکان که متن آن توسط پارسیان هندو در کنار دیگر متون مذهبی زرتشتی، اواخر قرن ۱۹ میلادی در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفت و نخستین بار توسط «خدایار دستور» به فارسی امروز ترجمه شد، در برگیرنده اطلاعاتی درباره زندگی و اقدامات بنیان گذار دودمان ساسانی، اردشیر بابکان است. مندرجات این کتاب وقایع دوران پیش از ظهور ساسانیان و پس از مرگ اسکندر را در بر می‌گیرد و گزارشی کوتاه درباره اوضاع ایران در این دوره زمانی ارائه می‌کند و پس از آن به چگونگی زاده شدن اردشیر، رشد و نمو وی می‌پردازد و از سقوط اردوان پنجم، آخرین شاه سلسله اشکانی گزارشی را در اختیار خواننده قرار می‌دهد. در اطراف این نوشتار، افسانه‌های متعددی شکل گرفته است؛ از آن جمله استغای «نرسی» از سلطنت، پس از مطالعه آن و ناامیدی از خود است. با این حال، این روایت‌ها چندان مقرون به‌صحت و قابل اعتنا نیست. برخی کارشناسان بر آنند که متن کارنامه به زبان پهلوی، مربوط به اواخر دوره ساسانی است و دخلی به عصر اردشیر یا شاپور یکم ندارد. اگر این نظر را بپذیریم، آن‌وقت می‌توانیم زوایای رازگونه و باورناپذیر این گزارش را بیشتر درک کنیم. مسئله دیگری که درباره کارنامه اردشیر بابکان وجود دارد این است که برخی آن را منشور حکومت‌داری دوره ساسانی انگاشته‌اند. صرف نظر از ارزش‌های تاریخی موجود در گزارش، در قیاس با دیگر مستندات موجود از دوره ساسانی، مانند نامه‌تسیر یا کتیبه کرتیر که در برگیرنده اصول و قوانین موجود در این دوره است، چیز قابل تأمل و توجهی ندارد؛ از طرفی، نگارش کتاب در اواخر دوره ساسانی هم دلیل دیگری است که می‌تواند اصالت توجه به کارنامه اردشیر بابکان به‌عنوان منشور حکومت‌داری‌را، قوی‌ا ز بر سوال ببرد. ضمن این که این نوشتار، نه از طریق اسناد دست اول، بلکه با بهره گیری از نسخه‌های ادوار بعدی به دست‌ما رسیده است و احتمال فراوان دارد که بخش‌هایی از آن، ضمن این نسخه‌ها درازی‌ها و به واسطه عدم کاربری مطالب، حذف شده باشد؛ احتمالی که چندان دور از ذهن نیست و می‌توان در بسیاری از متون باقی‌مانده از دوره ساسانی، نمونه‌هایی از آن‌را پیدا کرد. در هر حال، کارنامه اردشیر بابکان، یکی از اسناد تاریخی مهم و قابل اعتنا برای بازشناسی تاریخ دوره ساسانی است؛ سندی که هر چند با افسانه و داستان در آمیخته، اما مطالب و اطلاعات ذی‌قیمتی درباره این دوره از تاریخ ایران، در اختیار پژوهشگران قرار می‌دهد.

تاریخ

جواد نوائیان رودسری – برای همه ما، مار کوپولو نامی آشناست. دهه شصتی‌ها و را با یک سریال پویانمایی به خاطر می‌آورند که در بین سکانس‌های مختلف و متنوع‌ش، فیلم‌های واقعی و واقعی درباره مستند بودن روایت سرپال پخش می‌شد. اما قدمت چهره‌سازی از مار کوپولو در سینمای غرب، به خیلی وقت پیش و دهه ۱۹۳۰ میلادی باز می‌گردد؛ زمانی که «گری کوپر»، بازیگر نام‌آشنای هالیوود، در سال ۱۹۳۸، نقش جهانگرد ونیزی را در فیلمی با کارگردانی «جان فورد» ایفا کرد. در سال‌های بعد، نسخه‌های سینمایی متعددی از روی سفرنامه مار کوپولو ساخته شد که بسیاری از آن‌ها، آمیخته با خیالات و افسانه‌سازی‌های کارگردان است؛ مثلاً در سال ۱۹۶۲، «پیرو پیروتی»، کارگردان ایتالیایی‌ال اصل، فیلم مار کوپولورا با ایفای نقش «روری کلپون» بازیگر مشهور فیلم‌های وسترن ساخت یا در سال ۲۰۰۷، «کوبین کانر»، فیلم‌ساز نام‌آشنای بریتانیایی، با استناد به مشهورترین سفرنامه دنیا، فیلم مار کوپولورا با بازی «یان سامر هالدر»، بازیگر مشهور سریال «لاست»، در نقش تاجر ونیزی، کارگردانی کرد. به هر حال، این اقدامات، در کنار استنادات گسترده‌ای که در متون تاریخی قدیم و جدید اروپا، به گزارش‌های مار کوپولو می‌شود، باعث شده است که این سفرنامه، به‌عنوان سندی خدشه‌ناپذیر و قابل استناد، همواره مورد توجه قرار گیرد. با این حال، نکاتی درباره این سفرنامه معروف وجود دارد که باعث می‌شودسایه تردید بر سرواقعی بودن آن سنگینی کند. در ادامه این نوشتار، به بررسی این نکات می‌پردازیم.

■ **سفرنامه، راهکاری برای تقویت تجارت**
ظاهراً مار کوپولو در سال ۱۲۲۴ میلادی بدرد حیات‌گفت و انتشار سفرنامه‌وی، البته با نگارش فردی که در زندان هم‌بند او بود، در سال ۱۲۹۸ میلادی صورت پذیرفته است. امروزه در کلیسای قدیمی «سن لورنزو»، واقع در ونیز ایتالیا، آرامگاهی وجود دارد که به مار کوپولو منسوب است. اگر تاریخ درگذشت مار کورا در ست‌بدانیم‌و البته وجود شخصیتی را به این نام باور داشته باشیم، باید بگوییم او در دورانی متولد شد که عصر رونق تجارت در ونیز بوده است؛ بازار گانان ونیزی که پس از جنگ‌های صلیبی به‌اوج قدرت و ثروت رسیده بودند، حکومت ونیز را به‌عنوان یکی از کشور–شهرهای ایتالیا، برعهده داشتند. شغل اصلی

مار کو در سفرنامه خود هیچ صحبتی درباره «چای» به عنوان یکی از محصولاتی که می‌شودنگاه‌بازرگانی‌به آن داشت، ندارد. یا از آداب و رسوم چینی‌ها حرفی نمی‌زند و اطلاعاتی درباره دیوار بزرگ چین، ارائه نمی‌کند؛ در حالی که طبق مدعای غربی‌ها، او در همه مناطق امپراتوری آمدو شد داشت و برای خودش کسی بود

سایه تردید بر مشهورترین سفرنامه جهان

مار کوپولو به چین رفته بود یا نه؟!

مار کوپولو(۱۹۳۸)

مار کوپولو(۱۹۶۲)

سریال مار کوپولو(۲۰۱۴)

آن‌ها، ایجاب می‌کرد که تشویق به بازار گانی، به‌عنوان یک حرفه پر مخاطره، همواره انجام شود تا مشکلات ناشی از اقدامات کشور‌های دیگر، به‌ویژه در خاور نزدیک، مانع از تداوم جریان‌بازرگانی نشود؛ ویل دو انت در کتاب مشهور «تاریخ تمدن» به تفصیل اطلاعاتی را در این باره ارائه می‌کند. یکی از راه‌های تقویت این مسئله در ونیز و ایتالیای آن روز، نوشتن سفرنامه‌هایی بود که ظاهراً گزارش واقعی جهانگردانی قلمداد می‌شد که توانسته‌بودند به‌خاور دور بروند. این گزارش‌ها عموماً شرق آسیا را به‌عنوان منبع ثروت جهان معرفی می‌کرد و از رونق اقتصادی آن سخن می‌گفت. بازار گانان ونیزی، اغلب سفرنامه‌هایی را که سیاحان مسلمان به‌رشته‌تحریر درآورده‌بودند، ترجمه می‌کردند و بازار کتاب آن دوران ونیز، شاهد انتشار گسترده این قبیل کتاب‌ها بود. بنابراین، نباید از یاد ببریم که سفرنامه‌نویسی، ولو سفرنامه‌های جعلی و نوشته‌شده از روی دست دیگران، در آن زمان شغلی نسبتاً پر درآمد محسوب می‌شد و می‌توانست به‌کار کسانی بیاید که دست به‌قلم هستند.

■ **قدیمی‌ترین نسخه‌ها**
معمولاً کارگردانان فیلم‌های سینمایی، این‌طور به‌خورد مخاطبان‌شان می‌دهند که مار کوپولو، خاطرات خود را به‌صورت شفاهی برای هم‌بندش «روستیکلو داپیزا» در زندان «جنوا» نقل کرد و او پس از خروج از زندان و زمانی که دیگر مار کو در قید حیات نبود، اقدام به انتشار سفرنامه کرد. این ادعا را می‌توان

به‌باور برخی از پژوهشگران تاریخ، مار کوپولو، اگر واقعیت تاریخی وجود وی را بپذیریم، کرده باشد، اما بی‌تردید پایش به چین نرسیده است، چه برسد به این که در این کشور به‌مقام منصب هم دست یافته باشد! به اعتقاد این گروه از محققان، مار کو داستان‌ها یا مطالبی را که درباره چین یا دیگر نقاط آسیا در کتاب‌ها مطالعه کرده یا از افراد دیگر شنیده بود، بر سفرهای خود افزود و دامنه جهانگردی خیالی خود را تا چین گسترش داد

بسیاری از اجزای مهم چین دوران خود را مورد توجه قرار نمی‌دهد؛ مثلاً مار کو در سفرنامه خود هیچ صحبتی درباره «چای» به‌عنوان یکی از محصولات که می‌شودنگاه‌بازرگانی‌به آن داشت، ندارد. یا از آداب و رسوم چینی‌ها حرفی نمی‌زند و ا همه مهم‌تر، اطلاعاتی درباره دیوار بزرگ چین، ارائه نمی‌کند؛ در حالی که طبق مدعای غربی‌ها، او در همه مناطق امپراتوری آمدو شد داشت و برای خودش کسی بودا علاوه بر این، توصیف‌وی از کشتی‌های مغولی با پنج دکل، اصولاً مقرون به‌صحت نیست یا گزارش او از حمله یوبیلای قآن به ژاپن در سال ۱۲۷۴ میلادی، واقعیت ندارد.

■ **خیالات تأثیر گذار**

به‌باور برخی از پژوهشگران تاریخ، مار کوپولو، اگر واقعیت تاریخی وجود وی را بپذیریم، ممکن است به شرق سفری کرده باشد، اما بی‌تردید پایش به چین نرسیده است، چه برسد به این که در این کشور به‌مقام منصب هم دست یافته باشد! به اعتقاد این گروه از محققان، مار کو داستان‌ها یا مطالبی را که درباره چین یا دیگر نقاط آسیا در کتاب‌ها مطالعه کرده یا از افراد دیگر شنیده بود، بر سفرهای خود افزود و دامنه جهانگردی خیالی خود را تا چین گسترش داد. بنابراین، اگر بگوییم که کارگردان‌های غربی با ساخت سریال‌ها و فیلم‌هایشان درباره مار کوپولو و سفرنامه‌اش، ما را سرکار گذاشته‌اند، چندان نامربوط نگفته‌ایم. اما نکته‌ای که نباید از آن چشم‌پوشید، تأثیر این سفرنامه هر چند غیرواقعی، بر رغبت بازار گانان ونیزی برای سفر به شرق دور، آن‌هم در عصر مغول است؛ رغبت و اشتیاقی که در کنار مطالعه دیگر سفرنامه‌ها به‌وجود آمد و کمتر از دو قرن بعد، کریستف کلمب را اوا داشت که مسیری از سمت غرب به آسیا باز کند؛ اقدامی که به شناخته شدن قاره آمریکا از سوی اروپایی‌ها انجامید و مصیبت بزرگی را برای بومیان این قاره به دنبال داشت.

تاریخ اجتماعی

میدان مشق، نخستین زمین فوتبال ایران

شاید به جرئت بتوان فوتبال را پرطرفدارترین ورزش جمعی در جهان امروز دانست. این ورزش عالم‌گیر که امروزه مردم به بهانه‌های مختلف و در قالب جام‌ها و مسابقات متنوع و گوناگون، به تماشای آن می‌نشینند، از زمان قاجاریه‌وارد خاک ایران شد؛ اما سوال مهم این است که این ورزش پرطرفدار، چگونه به ایران راه یافت. داریوش شهبازی، مورخ نام‌آشنا، کوشیده است تا در کتاب «برگ‌هایی از تاریخ تهران» به این پرسش پاسخ دهد: «فوتبال در تهران، اواخر قرن سیزدهم خورشیدی، توسط انگلیسی‌ها سفارت انگلیس در تهران و دیگر انگلیسی‌های ساکن پایتخت، در میدان مشق آن روز، در زمین باغ‌ملی، جایی که امروز بناهای شهرداری، وزارت خارجه، موزه ایران باستان و …… قرار دارد، به بازی فوتبال پرداختند. به این ترتیب، میدان مشق را باید نخستین زمین فوتبال تاریخ تهران به‌شمار آورد. در سال‌های بعد، یعنی پس از مرگ مظفرالدین‌شاه، انگلیسی‌ها محل بازی خود را تغییر و آن را به مجاورت حصار ناصری، در ضلع شمالی سفارت انگلیس در خیابان فردوسی انتقال دادند؛ اما این بازی‌ها و زمین‌ها را نمی‌توان به رسمیت شناخت. تا این که به اواسین سال‌های قرن سیزدهم خورشیدی می‌رسیم؛ وقتی احمدشاه داشت آخرین سال‌های سلسله قاجاریه را سپری و سردار سپه پایه‌های قدرت خود را استوار می‌کرد، در جنوب اراضی بهجت‌آباد و خارج از حصار ناصری، ضلع شمالی خیابان انقلاب فعلی و حوالی دبیرستان البرز و دانشگاه امیرکبیر، به‌وسیله کمپانی لنج نخستین زمین فوتبال شهر تهران ساخته شد.»

انتخاب میان گندم و برنج در فرهنگ ایرانی

جامعه ایرانی با توجه به تنوع کشت و زرع در این سرزمین، از فرهنگ غذایی متفاوت و متنوعی نیز در طول تاریخ بر خوردار بوده است. اما قوت غالب در ایران شامل برنج و نان بود. با این تفاوت که در این بین، برنج در جغرافیایی محدودتر و گندم در وسعتی گسترده‌تر مورد استفاده و توجه قرار گرفت. محمد نیکوبه، در کتاب «گیلان در سفرنامه‌های سیاحان خارجی» به این موضوع پرداخته و نوشته است: «برنج در سراسر کشور، غذای اصلی طبقه مرفه به‌شمار می‌رفت. معلوم است که کارگران برنج‌را به‌عنوان غذای استثنایی و اتفاقی می‌خوردند. چرا که شهرت دارد برنج قوه کافی به عضلات نمی‌رساند. فقط در ولایات ساحلی مازندران و گیلان، غذای تمام طبقات مردم از برنج و ماهی‌نمک سود تشکیل می‌شد. در آن صفحات، این ادعا مطرح بود که خوردن نان برای سلامت‌زیان‌آور است و از این گذشته، زمین باتلاقی آن دیار برای کشت غله مساعد نیست؛ اما این هر دو ادعا، بر سهو و سبق ذهنی متکی است. زیرا بر خلاف آن چه گفته شد، مسلم است که گناه بی‌رمقی مردم و سستی عضلات و رنگ پریدگی آن‌ها، در مقایسه با سکنه سالم‌تر نان و گوشت‌خور جلگه‌های مرتفع و حتی علت ضعف دایمی ناشی از تب و نوبه‌شان، هم‌تغذیه ناقص است و هم آب و هوای ناسالم باتلاقی آن نواحی.»

تصویری که اشتباه فهمیده می‌شود

همسر عزیزم جناب آقای

دکتر سید محمد تقدیسی حیدریان

قرار گرفتن نام شما در جرگه دانشمندان یک در صد دنیا را مصیمانه تبریک می گوئیم.

همسرت دکتر سمیه سرورشته دار

و فرزندان

من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق

استاد ارجمند ، دوست عزیزم جناب آقای دکتر سید پیام پیشماز

از زحمات بی دریغ جنابعالی در مدت بیماری پدرم مرحوم

حاج حسین قوامی راد «حکم آبادی»

تهایت تشکر و امتنان را دارم. همچنین از **اساتید گرامی دکتر محمد قوام نصیری، دکتر کاظم انوری،**

دکتر حسین نورفرستی، دکتر محسن فروغی بور، دکتر مهدی مسیبی، دکتر مجید غیور

دکتر داوود عطاران دکتر سحر روانشاد، دکتر مینا اکبری و کادر پرستاری بیمارستان های جوادالانمه، مهر و قائم سپاسگزاریم.

دکتر محسن حکم آبادی و خانواده مرحوم

جناب آقای دکتر محمدرفه داعی

ریاست محترم هیئت مدیره

جناب آقای دکتر رحیم تقوی

جناب آقای دکتر پرویز رنوفیان-جناب آقای دکتر فریبرز نمینی

جناب آقای دکتر ابراهیم قیم حسخشانی

جناب آقای دکتر محمدحسین نیکوبیان

سرکار خانم دکتر مرضیه مهاجری

باسپاس بیکران به درگاه ایزدمنان که سال جاری را در پرمهریانی وسایه وجود پرمهرتان با سربلندی و خوشنودی در حالی به پایان می رسانیم که عنایت شما بزرگواران در مناسبت های دینی، عرفی و ملی و موقعیت های بحرانی به نیکوترین و شایسته ترین وجه شامل کارکنان بیمارستان گردیده است ما این موهبت بی دلیل الهی را شکر گفته و از هدایت و رحمت های بیبرعج حضرات خیر اندیش و پزشکان مهر کیش بیمارستان تشکر و قدردانی نموده ودعای خیرمان را بدرقه راهنان می سازیم

کارکنان، انجمن اسلامی و نماینده کارگران بیمارستان وایزشگاه سینا